

BIBLIION

*Habent
sua fata
libelli*

REVISTA BIBLIOTECII JUDEȚENE
IOAN N. ROMAN CONSTANȚA

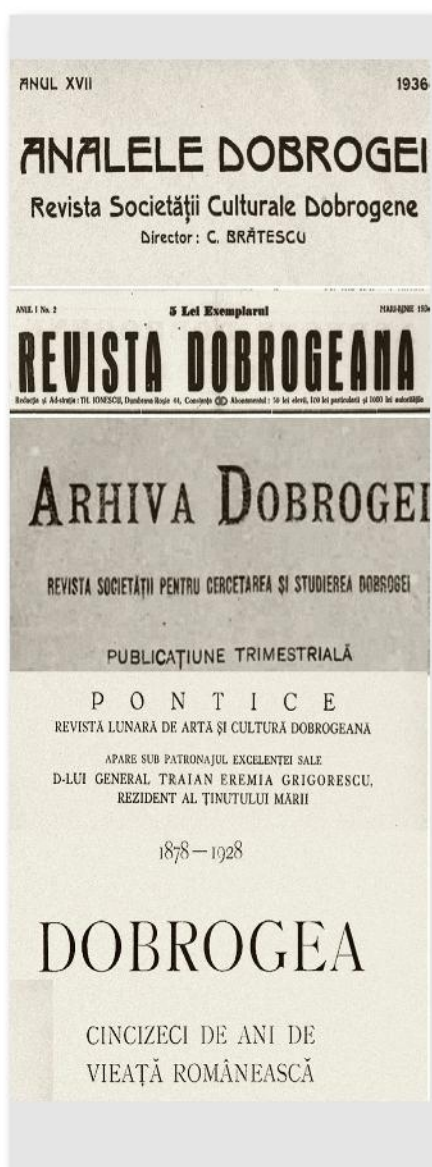
Nr. 19 /2019 » SERIE NOUĂ

REPERE ÎN EVOLUȚIA CULTURALĂ A DOBROGEI DUPĂ 1878 (I)

Dezvoltarea economică a României de după 1878, a fost un factor decisiv al progresului general al Dobrogei, având consecințe pozitive asupra vieții social-politice, dar și culturale a acestei regiuni. Nu întâmplător, anii '90 ai secolului al XIX-lea reprezintă și perioada în care în Dobrogea apar cele mai multe publicații, se diversifică și domeniile acoperite de presă și se afirmă publiciști importanți precum: Ioan N. Roman, Stan Greavu-Dunăre, Constantin Brătescu, Constantin N. Sarry, Ioan Bănescu, Constantin Pariano, Petru Vulcan ș. a.

Preocuparea specială a regelui Carol I pentru Dobrogea, s-a manifestat prin implicarea sa activă în regiune, suveranul român fiind prezent în momentele decisive ale evoluției acesteia. Carol I și-a demonstrat atașamentul față de această provincie istorică în cuvântări, scrisori, memorii și mai ales, în inițiative legislative și numeroasele vizite de lucru, oficiale sau private efectuate în Dobrogea. El este cel care a numit orașul Constanța, pe care l-a vizitat des și unde avea o reședință permanentă, „plămânuț țării”, intuind avantajele poziției geopolitice și geostrategice ale acestui oraș, devenit principalul factor al dezvoltării întregii regiuni și implicit al dezvoltării economice a României modern, așa cum o cunoaștem astăzi.

Presa vremii, locală și centrală, remarca relația specială dintre suveran și urbea tomitană, care s-a manifestat, printre altele, și printr-o strategie capabilă

să transforme Constanța într-un port modern. Publicația de sezon „Sirena” arăta, la 16 mai 1916, că regele „obicinuia să vină regulat în fiecare an, ca să se repaوزهze de munca grea a treburilor statului. Și era firească înclinarea ce o avea el pentru colțul acesta al țării, căci Dobrogea este fructul celui dintâiu mare act național, care a înfrățit dinastia cu neamul românesc – războiul pentru independență”. Atât de mult s-a integrat în peisajul local încât a devenit „cel mai iubit dintre locuitorii Constanței”.

După cum au remarcat și reprezentanții ai comunităților etnice dobrogene, regele Carol I a aplicat în Dobrogea, ca și în întreaga țară, cu consecvență, o politică de toleranță etnică și religioasă, al cărei rezultat este armonia dintre naționalitățile Dobrogei. Suveranul a sprijinit rezolvarea problemei naționale, mai ales în Dobrogea, care a devenit un „model” de conviețuire multor etnii. Mihail Kogălniceanu, considera că, toți dobrogenii trebuie să se unească în jurul unui ideal comun – progresul tuturor – pe baza respectării drepturilor naționale specifice.

În primele decenii de după 1878, în satele și orașele dobrogene sunt înființate numeroase școli, sunt reparate și modernizate cele deja existente, care trecuseră prin focul războiului, se constituie biblioteci pe lângă acestea, dar și cercuri literar-

artistice. Menționăm aici, prima bibliotecă școlară dobrogeană, finanțată de statul român, înființată la Silistra, în anul 1867. În 1895, a luat ființă Biblioteca Universală, care, deși a avut o viață scurtă, a fost prima încercare de organizare a lecturii în Dobrogea. În 1897, la inițiativa poetului și publicistului Petru Vulcan, s-a organizat biblioteca Cercului literar „Ovidiu”.

Viața culturală dobrogeană includea și manifestări artistice, care au pornit ca serbări școlare, dar și activități ale societăților culturale locale sau spectacole susținute aici de diverse trupe de teatru aflate în turneu. Ca parte a activității culturale, evidențiem și șezătorile literare ale diferitelor societăți culturale, cele mai importante fiind cele organizate de Elena Văcărescu, în 1915, la care participau importanți oameni de cultură ai epocii. În 1896 a apărut la Constanța și primul cinematograf.

În același context al vieții culturale ar putea fi încadrate și diferitele baluri, spectacole caritabile sau cu scop de culturalizare a maselor, organizate adesea, atât de către organizații culturale, cât și de către asociații, precum „Societatea meseriașilor de ajutor și binefacere”, „Cercul studențesc constănțean” ș. a.

Pentru învățământul și cultura Dobrogei din primele decenii de după revenirea la Patria Mamă, sunt de menționat ca susținători ai efortului general de integrare în valorile naționale și mai ales ca susținători ai ridicării ei culturale, prin învățământ, pe lângă domnitorul, iar după 1881, regele Carol I și Mihail Kogălniceanu, și alte personalități, naționale și locale a căror contribuție a fost hotărâtoare, în acest sens: Ion. C. Brătianu, Ionel Brătianu, Take Ionescu și Spiru Haret (inițiatori ai legislației în domeniul învățământului), o serie de prefecți vizionari, atașați nevoilor Dobrogei: Remus Opreanu, Ioan Nenițescu, Luca Ionescu, Scarlat Vârnav și, cu o contribuție decisivă la organizarea școlii dobrogene moderne, Ioan Bănescu, revizor școlar al Dobrogei timp de două decenii și apoi primar al Constanței.

Presa a jucat un rol de seamă, în cadrul procesului de modernizare a societății românești din Dobrogea, în crearea unui cadru social și politic modern. Nu era vorba despre continuarea unor tradiții publicistice în Dobrogea care fusese stăpânită de Imperiul Otoman, secole de-a rândul. Un caz izolat, după cum reiese din presa bucureșteană, respectiv în „Voința națională” din 19 iunie 1907, era menționată, apariția la Sulina, în 1875, la „Tipografia Gh. Avgherinos”, a ziarului „Stravopodis”, în limba greacă.

Ulterior momentului 1878, la tipografia Gh. Avgherinos, considerată ca fiind cea mai veche din Dobrogea, au mai apărut „Dunavis” (Dunărea) în 1885, tot în limba greacă, dar și ziarul românesc „Gazeta Sulinei”, în 1906. Ulterior acestei date, informațiile despre existența acestei tipografii au devenit necunoscute.

Prima publicație dobrogeană a fost „Steaua Dobrogei”, „foaia intereselor locale”, care a apărut la Tulcea, pe 22 iunie 1879, sub îndrumarea proprietarului Tipografiei „Aurora Dobrogei”, Basile Brănișteanu. Acesta a publicat în paginile ziarului, principiile sale liberale: „Va fi santinela fidelă întru apărarea tuturor intereselor conjudețenilor... „Steaua Dobrogei” nu se va vinde pentru a lăuda și nici nu va critica decât numai atunci când faptele bazate pe probe, o va provoca.

Trecutul atestă aceasta...”.

Mai mult, preocupat fiind de situația românilor macedoneni, Basile Brănișteanu publică în paginile ziarului său, Statutul Societății de cultură macedo-române.

A fost un ziar cu apariție săptămânală și sporadică, în ale cărei pagini se regăsesc de asemenea publicate acte ale administrației, dar și știri locale. O știre din 1883 vorbește despre donația de 10 lei făcută de către editor, pentru școlile din Macedonia.

Deși a fost frecvent citat ca o voce autorizată, în special în presa bucureșteană, „Steaua Dobrogei”, a intrat, după anul 1900, într-un con de umbră. Este considerat periodicul care a pus bazele publicisticii românești în Dobrogea.

La Constanța, primul ziar modern și unul dintre cele mai importante din acest spațiu, a fost „Farul Constanței”. Acesta a apărut la 12 mai 1880 și era ziarul oficial al județului Constanța, publicând în paginile sale: circulare ministeriale și decizii ale prefecturii, comunicate ale primăriilor, informații generale și locale. Cu toate acestea, de-a lungul existenței sale a abordat și alte teme, sublinind preocuparea diverselor colective redacționale pentru exactitate, amănunt și actualitate, așa cum reiese dintr-o descriere realizată de Emanoil Bucuța, în 1928: „...Tonul e așezat, cum se cuvine unei foi oficiale, și informația destul de bogată și de vie ca să alcătuiască unul din bunele izvoare de documentare asupra vieții de toate zilele a provinciei”.

Publicația avea 4 pagini, împărțite în 2 coloane și un format puțin mai mare, decât al „Monitorului Oficial”. Se pare că, atât tiparul cât și cuprinsul erau de bună calitate, informația era bogată și scrisă pe un ton echilibrat, deoarece era o publicație oficială. Ca durată de apariție, „Farul Constanței” apare în mod regulat, până în 1888 și, cu pauze, până în 1913, având o apariție săptămânală. În toată activitatea sa, au apărut 2.200 de numere, totalizând peste 11.000 de pagini, în diverse formate.

Tot în 1880 s-au înființat în Dobrogea alte două publicații: „România Trans-Danubiană” și „Triunghiul”. Primul a apărut la Tulcea, la 31 august 1880 și a avut o durată de câteva luni, respectiv, până în mai 1881. Acesta a fost tipărit la prima tipografie locală apărută după unirea Dobrogei, numită „România”, Avea o apariție bisăptămânală, fiind interesat, din punct de vedere publicistic, de fenomenele specifice acelei perioade. În acest sens, în paginile sale se regăsesc articole, având ca subiect diverse situații petrecute în aria sa de interes.

„Triunghiul” a fost un ziar al mișcării masonice din România, care, începând cu luna martie a anului 1880, a avut, subredacție la Mangalia. Avea o frecvență lunară, fiind redactat de C. M. Morciu, iar din 1883, sediul redacțional s-a mutat la Constanța.

În 1882 au mai apărut și alte publicații dobrogene precum: „Gazeta Constanței”, „Ecoul Dobrogei” și „Mahmudia”.

La 5 septembrie 1883, la inițiativa revizorului școlar Gheorghe Săndulescu, apare în peisajul presei dobrogene „Revista Corpului Didactic Rural din județul Tulcea”, cu intenția sprijinirii școlii românești. Publicația a fost considerată „un mijloc de schimb a ideilor, sentimentelor și experiențelor

slujitorilor școlii”.

O publicație importantă din Tulcea, care a beneficiat de o lungă apariție, a fost „Dunărea de Jos”, apărută între 22 decembrie 1884 și 24 aprilie 1898. Din articolul program al primului număr reiese dorința colectivului de redacție de a onora profesiunea de gazetar: „Nu scriem pentru ca să scriem, ci pentru că simțim necesitatea de a ridica bineli, oriunde ar fi el, și d’ă lovi răul atât de rodnic într-o provincie d’abia de câțiva ani legată de instituțiuni liberale ca ale țării mame”.

În Dobrogea s-a dezvoltat și o presă a minorităților etnice. „Atdem”, apărut la Constanța între 1912–1914, a fost un periodic bilunar, care își propunea să apere drepturile albanezilor. În anul 1905 se înființează la Constanța o școală albaneză, sub conducerea medicului Ibrahim Themo, care a funcționat având cursuri de zi și seare, mai ales pentru pregătirea albanezilor ce veniseră de puțin timp în România.

Datorită faptului că în provincia dintre Dunăre și Mare, cea mai mare parte a populației minoritare era de origine turcă, multe publicații erau în această limbă sau bilingve. Ziare precum „Hareket”, „Sadakat”, „Sada-i Millet”, erau organe de propagandă ale comitetului „Junilor Turci” pentru Dobrogea, fiind angajate într-o dispută ideologică și politică cu privire la destinul Imperiului Otoman. „Cardak” și „Türk Birliği” au apărut în paginile lor, drepturile țărănimii.

Ziarele bilingve aveau menirea să întărească legăturile dintre naționalitatea turcă și poporul român, să ofere o largă accesere spre cunoaștere, pe cât mai multe planuri. În acest sens au apărut publicații cu nume sugestive, precum: „Gumuş Sahil” (Țărnuț de argint), „Bizim sozumuz” (Cuvântul nostru), „Halk” (Poporul) sau „Bora” (Viscolul).

Cu toate acestea, cel mai important ziar bilingv, reprezentativ atât pentru comunitatea română, cât și pentru cea turcă, este „Dobruca gazetesi” (Gazeta Dobrogei). Aceasta urmărea, pe lângă propagarea culturii în rândurile naționalității turco-tătare, câștigarea simpatiei și atașamentului acestei populații.

O serie de ziare, precum „Şark” (Orient) și „Sadakat” (Fidelitate), aveau misiunea de a denigra activitatea desfășurată de „Junii Turci”. În 1901, încurajați de efectul puternic pe care l-au produs asupra Porții Otomane, aceștia editează o nouă publicație numită „Dobrogea”, care își propunea „luminarea spiritelor care încă zac în întuneric și schimbarea moravurilor înapoiate”. Însă, chiar după primul număr, ziarul a fost suspendat, datorită faptului că, guvernul român, interesat de menținerea bunelor relații cu Imperiul Otoman, cumpără ziarul și îl predă acestuia. După acest eveniment, viața publicistică a comunității turce din Dobrogea, nu s-a mai exprimat o lungă perioadă de timp în paginile vreunei publicații de limbă turcă.

La 3 ianuarie 1888 apare primul bisăptămânal (luni și joi) de informații generale, sub îndrumarea lui Pericle Constantinescu. Vorbim aici despre „Gazeta Dobrogei”, un ziar de atitudine socială, cu preocupări economice și culturale. Cele 371 de numere, au fost publicate cu întreruperi, datorită atitudinii sale critice la adresa administrației publice locale. Din articolul program, aflăm că ceea ce își propunea acesta, era să „apere neîncetat pe cetățeanul Dobrogei contra asupritorilor și șicanelor oamenilor administrațiunii, cerând pedepsirea agenților culpabili, fără considerațiuni de persoane”. De asemenea, în primul număr este publicat un „Apel către cetățeni”, „fără distincțiune de religie și origină”, prin care cer sprijinul acestora în ceea ce privește apariția ziarului: „Dacă vom fi încurajați de către cetățeni, nu va trece mult și vom face a se mării și îmbunătăți acest ziar”. În ceea ce privește activitatea culturală, paginile gazetei au susținut și au încurajat talentele locale, publicând în paginile sale versuri și teatru scurt, prezentând în același timp, noile apariții editoriale, ceea ce denotă orientarea progresistă a ziarului.

Alte publicații apărute în spațiul dobrogean și menționate în lucrările de specialitate sunt: „Deșteptarea Dobrogei”, „organ al intereselor locale”, așa cum se autointitula, „Santinela Dobrogei”, care trata probleme politice, economice și social-culturale ale Dobrogei, „Alarma Dobrogei”, „Vocea Dobrogei”, „Echoul agriculturii”, „Centrul Dobrogei” sau „Istrul”.

Aceasta din urmă, a fost o publicație importantă pentru istoria Dobrogei, datorită faptului că a susținut în paginile sale, necesitatea ridicării economice

și culturale a Dobrogei. A apărut la Tulcea, de două ori pe săptămână, joia și duminică, între 11 ianuarie 1898 și 22 februarie 1901, director fiind Ioan Rezvani. Cele 197 de numere au avut ca motto: „Unirea face tăria”. Din octombrie 1900, are ca subtitlu: „Organ al partidului naționalist”. A fost preocupat de necesitatea realizării unei căi ferate care să lege Tulcea de Constanța, de dezvoltarea navigației pe Dunăre, amenajarea Deltei, cultivarea plantelor textile în județul Tulcea, îmbunătățirea rețelei școlare, sprijinind în același timp măsurile adoptate de administrația județeană și pe prefectul său, Ioan Nenițescu.

Prima revistă culturală dobrogeană a fost Revista „Ovidiu” care a apărut pe 15 septembrie 1898, la Constanța, ca publicație a Societății culturale cu același nume. A fost prima revistă de literatură din Dobrogea, și, în același timp, cu cea mai lungă existență (6 ani). Inițial a avut o apariție bilunară, pentru ca mai apoi să devină una lunară, în format de carte, având 16 pagini.

În articolul program, cunoscutul publicist Petru Vulcan, cel care i-a asigurat colaboratorii și i-a dat orientarea, enumera scopurile revistei: răspândirea culturii în Dobrogea, înlesnirea accesului cadrelor didactice la cultură, propagarea bunurilor intelectuale, prin intermediul bibliotecii universale înființate anterior, înregistrarea celor mai noi descoperiri științifice, istorice și arheologice, publicarea unor creații literare originale ale unor scriitori locali, traduceri din literatura universală.

Așa cum reiese din primul articol, intitulat „Cuvântul de acasă”, publicat pe prima pagină a numărului 1 al revistei, „Întâi e o râvnă legitimă pentru noi românii de a vedea înflorind artele și literatura, alături de comerț și industrie. Al doilea, e dorința dragostei noastre către țară de a contribui, în marginile puterilor și mijloacelor noastre la întărirea românismului...Apoi, mai e și mulțumirea sufletească de a putea contribui și noi măcar cu o pietricică la înălțarea edificiului culturii naționale”.

(continuare în nr. viitor)

**Corina-Mihaela Apostoleanu
Angela-Anca Dobre
Luminița Stelian**

JUDEȚUL CONSTANȚA LA 140 DE ANI DE LA UNIREA DOBROGEI CU ROMÂNIA

(continuare din nr. trecut)

La momentul achiziționării infrastructurii portului, Constanța avea un „mic adăpost”, cu un dig de 200 m, 4 ha de acvatoriu și 200 m cheu de lemn. Statul a făcut investiții masive pentru construirea și modernizarea portului, pe baza planurilor inginerilor români I.B. Cantacuzino, Gh. Duca și Anghel Saligny. Lucrările au fost inaugurate oficial la 16 octombrie 1896. Până în anul 1916, pentru digurile de apărare, cheuri, bazinul portuar, silozuri și bazinul petrolier s-au cheltuit 2,2 miliarde lei. Prima etapă de modernizare s-a încheiat. Portul Constanța a devenit principalul port de export pentru produsele economiei românești: cereale, petrol, produse animaliere, dar și de tranzit. Dacă în 1879, traficul general a fost de 61.822 tone, în 1911, s-a atins cifra de 1,2 milioane tone. În anii 1937-1938, traficul total s-a ridicat la 4.853 tone. Acest total va fi depășit în anul 1960, când s-a tranzitat un total de 5.460 tone. Creșteri ale traficului au fost înregistrate în anii următori, cu sporuri masive. Bunăoară, în 1988, totalul a fost de 62.342 tone, pentru ca în anul 1989 să scadă la 42.452 tone, iar în anul 2016 să se revigoreze la 56.333 tone.

Portul Constanța a fost afectat în istoria sa, cel mai mult, în perioada celor două războaie mondiale. În anii Primului Război Mondial, s-au efectuat bombardamente asupra instalațiilor portuare, iar după ocupația Puterilor Centrale, portul a fost supus jafului tuturor produselor stocate și distrugerilor.

În perioada interbelică, după refacerea din primii ani, portul a cunoscut o etapă de dezvoltare a spațiilor de depozitare și o accentuată creștere a traficului, după cum s-a menționat mai sus.

În anii celui de al Doilea Război Mondial, izvoarele istorice evidențiază o nouă etapă de regres. Traficul a fost restricționat. Prezența navelor germane, bombardamentele U.R.S.S. s-au resimțit în activitatea portuară. După 23 august 1944, a existat un moment dificil, când portul s-a aflat în

mare pericol de a fi distrus, situație evitată prin intervenția generalului Constantin Ionașcu, comandantul Diviziei 9 Mărășești și a contraamiralului Horia Macellariu, comandantul Flotei Maritime.

După 23 august 1944, portul a fost ocupat de trupele sovietice și exploatat sub controlul lor. Portul a intrat în atenția factorilor de decizie ai României, odată cu cincinalul 1956 – 1960. S-au propus proiecte și investiții mari, pentru extinderea structurii portuare spre sud, în etape, între anii 1964 – 1973. În anii '80 ai secolului trecut, conducerea partidului a trasat ca obiectiv extinderea incintei portuare, până la Agigea. S-a

realizat o dezvoltare de mari proporții, ce a dus practic la construirea complexului portuar: portul Constanța – Sud. Lucrările au început în 1985 și au continuat și după 1989. Portul Constanța a ajuns în evoluția sa, la sfârșitul secolului XX, unul din principalele porturi ale Europei, având conexiuni cu marile porturi ale lumii. După 1989, a trecut prin mai multe etape de restructurare și modernizare, în consens cu cerințele piețelor internaționale și ale Uniunii Europene.

O componentă impor-

tantă a portului este Șantierul Naval Constanța, cu o istorie de peste 100 de ani. În anul 2017, a înregistrat o cifră de afaceri de 49,9 milioane euro.

În județul Constanța, s-a realizat Canalul Dunăre – Marea Neagră. Ideea acestuia a apărut în anii '30 ai secolului al XIX-lea. În timp, s-au realizat mai multe proiecte, fără a se implementa. La cererea lui I.V. Stalin, conducerea Partidului Comunist Român a aprobat, la 25 mai 1949, construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră, pe traseul Cernavodă – Midia. Decizia a fost luată într-un moment când starea economică a României era precară. În anul 1953, lucrările s-au sistat.

În iunie 1973, Nicolae Ceaușescu a reluat, la sugestia unor parteneri din Vest, ideea construirii Canalului, pe traseul Cernavodă – Agigea. Lucrările au demarat în anul 1976, Canalul fiind inaugurat la 26 mai 1984. A fost considerat, justificat, ca

Constanța. Vedere din Port - 1913

(foto: din colecțiile Bibliotecii Județene „I.N. Roman” Constanța)

cea mai amplă lucrare executată în istoria României.

Flota maritimă comercială a pornit cu două nave, „Meteor” și „Medeea”, portul Constanța fiind reper major al celor două linii maritime deschise, Orientală și Occidentală. Serviciul Maritim Român, căruia i-au aparținut navele maritime, le-a sporit numărul, acestea fiind achiziționate de la bugetul statului. În istoria acestei flote formate din cargouri, pasagere, nave mixte, s-a înscris și participarea la cele două războaie mondiale. O dezvoltare exponențială a cunoscut flota maritimă și în perioada comunistă. La 31 decembrie 1989, România deținea 311 nave, cu un tonaj de 6,1 milioane TDW. Multe nave au fost construite la Șantierul Naval Constanța, segment important al arealului portuar constănțean. După 1989, flota maritimă a intrat într-un proces de privatizare și vânzări, care au dus, în final, la distrugerea ei. Conform datelor oficiale, România mai are 2 nave înregistrate.

În județul Constanța, industria s-a înfiripat anevoios după 1878. La Cernavodă s-a înființat, în anul 1899, o fabrică de ciment cu capital belgian. Investiția a fost făcută datorită calității deosebite a materiei prime existente în zonă, calcar și argilă, și, desigur, accesibilității la transportul fluvial. Tot în zona industrială s-au situat și câteva fabrici de ulei. Bunăoară, în perioada interbelică, la Constanța au funcționat două. Subramurile morărit-panificație au avut reprezentare și în județul Constanța.

După naționalizarea din 10 - 11 iunie 1948, toate întreprinderile proprietate privată au fost trecute în proprietatea statului. În județ, organele de partid și de stat au trecut la un proces de industrializare. La Ovidiu, s-a construit prima centrală electrică, la Medgidia, Întreprinderea de Mașini și Unelte. Constanța și-a creat, în zona Palas, o platformă industrială.

Anul 1989 a adus schimbări majore în domeniul privatizărilor în județul Constanța. Așa după cum a evoluat procesul, au fost închise multe capacități industriale, în final. Actualmente, industria județului se caracterizează prin două zone industriale: Constanța - Năvodari și Constanța - Medgidia și Cernavodă. Practic, se poate vorbi de industrie, în județul Constanța, în cele 4 orașe. Cele mai reprezentative ramuri sunt: producerea de energie nucleară, la Cernavodă, chimie și petrochimie, la Năvodari, extracție și prelucrare a țițeiului, industrie alimentară, construcții și reparații de nave, la Constanța.

Turismul a jucat, în economia județului, încă de la începutul secolului XX, un rol ce a crescut în timp. S-au conturat stațiunile Mamaia, Eforie Nord, Eforie Sud și Techirghiol. Perioada comunistă a însemnat o dezvoltare deosebită a spațiului de cazare. La sud, au apărut noi stațiuni, la Costinești, Jupiter, Cap Aurora, Neptun, Venus și Olimp. În prezent, de la Năvodari la Mangalia, sunt 13 stațiuni. Evoluția capacității de cazare relevă o realitate crudă. Dacă în 1990, aceasta era de 149.442 locuri, în 2016 a scăzut la 85.285. Județul are în prezent 746 de unități de cazare: hoteluri, moteluri, vile turistice ș.a.

În cei 140 de ani, județul Constanța a făcut pași semnificativi în domeniul învățământului și culturii. Anul 2016 arată că, în toate structurile de învățământ preuniversitar, frecventau cursurile 92.230 elevi și 23.118 studenți. Cele mai importante instituții de învățământ superior sunt Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea Maritimă, Academia Navală „Mircea cel Bătrân”.

Portul Constanța

- 1905 - vedere generală
- Lucrări în portul Constanța, gara maritimă
- Vedere din portul Constanța (aprox. 1900)
- Portul Constanța - Construcția bazinului vaselor de servitute și cala ICRR

(foto: din colecțiile Bibliotecii Județene „I.N. Roman” Constanța)

Un loc aparte l-a avut, în evoluția de ansamblu a județului, și cultura. Numărul ziarelor, periodicelor și al revistelor de cultură probează interesul conștanțenilor pentru frumos și informare. „Farul Constanței”, „Dobrogea Jună”, revista „Ovidiu”, „Arhiva Dobrogei” și, îndeosebi, „Analele Dobrogei” sunt cele mai importante realizări până în 1945. În anii comunismului, cea mai importantă publicație a fost revista „Tomis”.

Activitatea muzeală au ilustrat-o și o fac și astăzi cu succes, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Muzeul Național al Marinei Române, Filiala Constanța a Muzeului Național „Ferdinand I”, Muzeul de Artă și Muzeul de Artă Populară. Județul are actualmente 17 unități muzeale, 3 instituții de spectacol, 3 cinematografe și 264 biblioteci.

Populația județului a cunoscut, din 1990 până în prezent, o descreștere datorată unor cauze economico-sociale asemănătoare și celorlalte zone ale țării. Dacă în 1990, în județ locuiau stabil 754.456 locuitori, în iulie 2016, cifra a scăzut la 679.902 locuitori. Deci o scădere de 74.454 locuitori.

Din perspectivă istorică, evoluția numărului localităților dovedește o creștere accentuată, în cei 140 de ani. În ianuarie 1881, județul Constanța avea 5 comune urbane și 59 comune rurale, în fapt sate modeste. Astăzi, județul Constanța are 3 municipii, 9 orașe, 58 de comune

și 189 de sate.

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, procesul de integrare în structurile europene s-a resimțit și în județul Constanța. Treptat, au început să se implementeze proiecte pe fonduri europene, un exemplu de reușită îl oferă, la acest capitol, R.A.J.A. Constanța.

Sub aspect geopolitic, după intrarea României în NATO, la 29 martie 2004, și urmare a crizei Crimeei, provocată de politica Rusiei, județul Constanța a fost pus pe lista prioritară de interes geostrategic a NATO și SUA, care au dezvoltat, în localitatea Mihail Kogălniceanu, Centrul Administrativ Aerian, unde se desfășoară frecvent activități de instruire în comun, în conformitate cu hotărârile Consiliului Nord-Atlantic, în vederea asigurării securității și stabilității flancului estic NATO. Un rol în pregătirea trupelor NATO îl are Portul Constanța, aici desfășurându-se exerciții navale de maximă importanță, pentru pregătirea trupelor NATO.

Considerațiile noastre de mai sus sunt realizate din dorința de puncta succint parcursul județului Constanța, după Unirea Dobrogei cu România. Răstimpul între noiembrie 1878 și noiembrie 2018 dovedește că județul Constanța a cunoscut, împreună cu întreaga regiune, în cadrul statal românesc, un proces de evoluție ascendentă, de modernizare, ea însăși fiind pentru România o zonă de deschidere, iar pentru Europa, o zonă de constant interes geostrategic.

Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea

Constanța - vedere generală (1915)

(foto: din colecțiile Bibliotecii Județene „I.N. Roman” Constanța)

CONSTANȚA DE ACUM UN VEAC ÎN MEMORIILE UNOR MARCANTE PERSONALITĂȚI CULTURALE ROMÂNE ALE EPOCII

Afirmația că, după patru secole și jumătate de dominație otomană, revenirea Dobrogei la România, în urma Războiului de Independență din 1877-1878, a reprezentat începutul unei adevărate renașteri în multiple domenii, este valabilă cu precădere pentru Constanța, menită, în noile condiții, să fie poarta țării spre lume. Demn de menționat este entuziasmul cu care locuitorii au întâmpinat acest eveniment. Trupele și autoritățile române sosesc la Constanța în 23 noiembrie 1878, fiind primite de localnici cu „strigăte de entuziasm”, cu „casele și balcoanele împodobite cu steaguri tricolore, covoare și ghirlande de verdeață”. La intrarea în vechea agoră tomitană, care se va numi Piața Independenței (actuala Piață Ovidiu), era un arc de triumf. „La lăsarea serii – nota corespondentul ziarului bucureștean *Pressa* – toată populațiunea a luat parte [la serbări – n.a.], iluminățiunea de ast-noapte a fost splendidă, credeam a fi la București, în zilele de sărbători naționale”.

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea reprezintă, în istoria Constanței, o epocă de excepție, tocmai pentru că a fost o epocă de speranță. Și poate că nicicând în alte vremuri nu s-a păstrat un atât de frumos echilibru între vechi și nou, între tradiție și modernitate. Sintagme ca „fin de siècle”, „la belle époque” sau „epoca 1900” desemnează, în istoria culturii și civilizației europene, acest moment de fascinantă originalitate.

Este epoca în care profesorul italian Bruto Amante, cercetător pasionat al istoriei cetății Tomisului și al exilului lui Ovidiu, face două călătorii în România (prima, de cercetare, în 1884, și a doua, în 1887, cu ocazia dezvelirii statuii lui marelui relegat). Tot el este printre primii italieni care au pus bazele unei relații de prietenie între România și Italia, prin cercetările întreprinse în Dobrogea cu ajutorul autorităților române. În calitate de

jurnalist, Bruto Amante a fost cel care a redat României locul pe care îl merita pe harta *Confederației Latine*. Mai mult decât atât, dezvăluindu-și profunde simțăminte filoromâne, acesta a dedicat țării noastre o impresionantă lucrare privind impresiile sale de călătorie în România.

Fascinați de meleagurile de la Pontul Euxin au fost mulți călători străini, dar și personalități române de marcă, cu reală vocație memorialistică. Este epoca primilor pași spre o arhitectură urbană, epoca în care Constanța devine cel mai important port al țării, „un factor de căpetenie al propășirii noastre economice și o mândrie națională”, după cum aprecia Regele Carol I.

Pe la 1860, când fostul Tomis, acum neînsemnatul Küstenge, abia se înfiripa ca urbe, englezii, constructorii micului port și ai căii ferate până la Cernavodă, organizau baluri într-o clădire mai acătări, zidită tot de ei, cam în dreptul Porții nr. 1 de intrare în portul actual, baluri la care vor fi participat, poate, și fiicele vreunui armator grec, bucuroase a se învârti, la vals, cu spilcuiții ofițeri și tehnicieni din Albion. Chiar și în timpul Războiului de Independență la Küstenge erau deschise numeroase „café-chantant”-uri, dar și câteva hoteluri, unele dintre acestea având și restaurante cu programe de „café-concert”. Fără îndoială, cel mai modern și luxos hotel al epocii avea să fie „Palace”, construit după 1900, cu o frumoasă deschidere spre golful Marc Aureliu sau Golful Pescarilor. Localnici săraci preferau însă „delicatesele” indigene: „aterină cu roșii, guvizi prăjiți, produse ale mării, pe care pescarii din golful Delfinilor le vindeau pentru câțiva gologani în berării și bodegi”.

Primul Cazino al Constanței, „casinul” sau „kursaal”-ul cum era numit, a fost ridicat în anul 1880, constituind o mare atracție, chiar dacă era doar o baracă de scânduri, instalată pe bulevardul Elisabeta (la acel moment singurul bulevard

al Constanței), pe locul cazinoului actual, construit în 1910. Kursaal-ul cuprindea o sală de dans, două săli de lectură unde se puteau citi ziare sau reviste, două săli de jocuri și o terasă la malul mării. Așa cum descria și gazeta „Farul Constanței” din 9 august 1880, „pe bulevard, în apropierea farului [genovez – n.a.], s-a construit un frumos salon unde se strânge publicul pentru a petrece. Necesitatea lui era simțită de toată lumea. Situat pe malul mării, împodobit cu drapelul și destul de spațios, a devenit locul de întâlnire al tuturor. Ziua se consumă, se cântă la piano, seara se joacă la sunetul muzicii militare”. Intrarea la cazino se făcea pe bază de bilete sau abonamente.

Vechiul Cazino a fost distrus în anul 1891 de o furtună puternică. O parte a acoperișului a fost luată de vânt și, pentru a se evita prăbușirea întregii clădiri, primăria a hotărât să o demoleze. Administrația locală a construit o clădire nouă, în apropierea actualei locații. Noua clădire, făcută însă tot din lemn, era susținută pe piloni și a fost inaugurată în 1893. Se simțea însă nevoia unei construcții moderne, cazinoul din lemn, fiind descris de cronicarii vremii ca o „veche baracă”. Astfel, la 22 iulie 1903, primarul Cristea Georgescu încheie un contract cu arhitectul Daniel Rénard pentru executarea proiectului unui nou cazino (cel actual). Acesta a proiectat cazinoul în stil *art nouveau* cu elemente nautice inspirate din legenda argonauților, edificiul reprezentând o bijuterie arhitecturală, loc de referință al artei 1900 din România.

Locuitorii Constanței de la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea asistau la spectacolul unic al unei existențe urbane împărțite în mod fatal în două acte, desfășurate pe distanța a două anotimpuri: cel călduros (iunie-septembrie) și cel rece (dublu ca întindere), unul, o explozie de lumină, mondenitate și lux, o continuă sărbătoare, iar celălalt, cenușiu, trist,

adesea sordid și măcinat de toate mizeriile oricărui mic târg de provincie. Vara însă, lumea aflată pe litoral se distra de minune, și astfel, Constanța devine, pentru patru luni pe an, capitala lumii mondene românești.

Tot în acest sens, este demnă de menționat și tradiția festivităților nautice celebrate în data de 15 august, ziua Marinei Române. Detalii despre o asemenea serbare aflăm de la corepondentul special al ziarului „L'Indépendance Roumaine” (22 august 1881): „La căderea nopții, spectacol extraordinar: iluminarea pe mare organizată de dl. Macri, căpitanul portului. În fața bulevardului se află o ambarcațiune armată de luptă, cu sute de lumini de toate culorile (...) Douăsprezece bărci, de asemenea luminate, înconjurau nava. Lupta a început, dar canonada nu a avut loc, deoarece focurile de artificii înlocuiau artileria. Ostilitățile au durat 20 de minute aproximativ. În momentele abordajului s-au aprins mai multe focuri bengaleze, care, iluminând cu variatele lor reflexe marea, ambarcațiunile și portul, produceau un efect grandios. Era atâta lume pe bulevard, încât circulația devenise imposibilă. Se auzeau un murmur neconținut, strigăte de admirație, aplauze. Duminică, mare promenadă pe bulevard, până la ora zece seara. A început apoi balul, care nu s-a terminat decât târziu, în noapte”.

Excursiile cu vaporul erau și ele la ordinea zilei, de o oră-două, sau chiar de câteva zile, până la Istanbul și Cairo. De pe bordul navelor nu lipseau „musicile” militare, pe acordurile acestora lumea valsând și la Casino.

Oraș portuar, Constanța a avut întotdeauna o viață de noapte intensă și nu e de mirare că, la o populație de numai 12.000 de suflete, cât număra la sfârșit de secol al XIX-lea, existau peste 50 de restaurante, cârciumi, berării, cafenele, bodegi, birturi, care se profilau, ca rafinament și calitate, după buzunarul fiecăruia. De la bodegile din preajma portului, populate cu figurile cele mai dubioase ale târgului, la restaurantele de lux, unde venea protipendada, cum erau „Capato” (celebru în epocă), berăria „Regală” ori restaurantul Cazinoului, această „industrie” a petrecerilor

evolua cu spornicie și punea o pecete inconfundabilă asupra micului târg de la Pontul Euxin.

Primul Regulament pentru Administrațiunea interioară a Comunei urbane Küstenge a fost votat de către Consiliul Comunal, la 17 aprilie 1879, acesta conținând 15 capitole care au așezat baza evoluției ulterioare a vieții constănțene. Dintre aceste 15 capitole, două, și anume capitolele XI, XII au vizat nemijlocit reglementarea prostituției în oraș.

În epocă, era încetățenit faptul că plecările „la băi, la mare” reprezentau, în fapt, un mod de a te lăsa total în voia liberului amor, ziarele bucureștene, în numerele de vară, prezentând cronici mondene despre ce se petrecea la Constanța. Nota comună a articolelor era dată de prezența „flirtitei acute”, după cum se exprima un jurnalist bucureștean, scopul real al celor veniți la băile de soare și mare.

„S-au văzut cazuri de dame – scria Furnica anulului 1908 – care au rămas sterile după 5 sau 10 ani de căsnicie, și care după numai două luni petrecute pe plajă la Mamaia au putut să anunțe la întoarcerea acasă soților lor că sunt pe cale de a le dărui un moștenitor”. Același articol nota că „toate flirturile se comit în franțuzește; sezonistii și sezonistele nu vorbesc decât franțuzește. În Constanța, tot cursul anului se vorbește turcește, grecește și bulgărește, vara nu se conversează decât în franțuzește”. O altă modalitate de satirizare a mascatorilor escapade conjugale a fost reprezentată de numeroasele caricaturi estivale. Astfel, o caricatură din Furnica acelorași timpuri, intitulată *Rezultatul curei*, prezenta în culori atrăgătoare dormitorul unei tinere întoarse de la Constanța, aflată în brațele soțului, care își amintea de mulțimea amantilor de pe plajă, de la balurile mondene sau de la Casino.

Pentru că viața orașului devenise tot mai picantă și atrăgătoare, mai ales pe perioada verii, și vestimentația a ajuns să aibă o importantă contribuție în a conferi un aspect cu totul deosebit Constanței de acum un veac. Spectacolul străzii oferea cu precădere, prin etalarea toaletelor, o evidență a diferențierii sociale. Croitorii erau destul de numeroși la Constanța și, spre deosebire de astăzi, existau

mai mulți croitori bărbați decât femei. Explicația poate consta în „dorința de afirmare prin intermediul modei al unui anumit statut social, într-o lume în care bărbatul apărea ca fiind stăpânul și protectorul familiei, precum și al destinelor comunitare”. Potrivit lui Petru Vulcan, „bărbații de vază ai epocii erau îmbrăcați în costume somptuoase și rigide, sau fracuri închise la culoare, afișând o morgă plină de importanță”. În ceea ce privește vestimentația feminină, foarte elegante și la modă continuau să fie rochiile lungi și înalte, care acopereau pantoful, dar se purtau și tailleuri-uri.

În Constanța existau chiar veritabile case de modă, vestită fiind în epocă cea a domnișoarei Leny E. Davidescu care croia „după moda franțuzească”, sau cea a Lucreției Alexandrescu ce lucra tot „după ultimele jurnale cele mai elegante din Paris”.

În același timp, foarte la modă erau bijuteriile și accesoriile. În cazul bărbaților, bijuteriile se purtau la papion sau lavalieră, fiind înfipite cu un ac în nodul acestora. Ca accesorii bărbătești se mai remarcă ceasornicele prinse cu un lanț, într-un buzunar croit special la vestă, acele de cravată și butonii. Un element de rafinament îl constituia și gustul unor bărbați pentru bastoanele cu capăt bombat, de argint, cu care aceștia se jucau între degete pentru a atrage atenția. În ceea ce privește femeile, acestea purtau inele, cercei, brățări, broșe și cruciulițe, iar ca accesorii preferau umbrelele de soare din mătase, deschise la culoare, iar pe cap pălării cu boruri enorme, din dantelă, excesiv de bogat ornamentate. Un accesoriu în mare vogă la 1900 îl reprezentau mănușile, atât de damă cât și de bărbați. Mănușile deveniseră atât de importante încât erau scoase la vânzare ca obiect de licitație, iar pierderea unei astfel de perechi era anunțată la gazetă. Mănușile de damă erau adevărate opere de artă, majoritatea fiind confecționate manual, din dantelă.

Am prezentat, în rândurile de mai sus, diferite aspecte ale divertismentului și vieții cotidiene din orașul de la malul mării, acestea constituind o importantă sursă de informații în refacerea unui tablou cât mai complet și fidel al climatului

constănțean la 1900, cu tot farmecul și paradoxurile specifice epocii. În acest context cultural și monden, se vor naște în Constanța, sau vor trece prin orașul-port, numeroase personalități culturale și artistice ale epocii (scriitori, poeți, jurnaliști, critici literari, istorici, muzicieni, pictori, critici de artă) care își dezvăluie amintirile sau impresiile de călătorie referitoare la acest oraș.

În 1882, **Mihai Eminescu** poposește la Constanța pentru băile de mare care „întăresc și grăbesc bătăile inimei”. A fost cazat la „Hôtel d'Angleterre”, la mansardă, hotel care, se pare, s-ar fi aflat pe locul actualului hotel Intim, din strada Elenă (azi Nicolae Titulescu). La 16 iunie, Eminescu îi scrie Veronicăi Micle din camera de hotel: „Am venit ieri și am făcut deja două băi de mare, cari promit a-mi face mult bine, deși pe-aici e frig încă și apa mării nu e destul de caldă pentru băi. De aceea sunt unul dintre cei denții sosiți aici pentru băi și nimeni nu se scaldă încă afară de mine...”

(...) O să mă-ntrebi ce efect mi-a făcut marea, pe care-o văz pentru-ntâia oară? Efectul unei nemărginiri pururi mișcate. Dar, abia de două zile aici, n-am văzut-o în toate fețele – căci ea e schimbăcioasă la culoare și în mișcări, de unde unii autori o și compară cu femeia.

Constanța sau Chiustenge este un mic orașel, dar îndestul de frumos... Casele au oarecare eleganță în clădirea lor, căci piatra e efină aci și clădirile sunt din piatră pătrată, iar primăria, de când stăpânesc românii și există un Consiliu Comunal, a făcut foarte mult pentru orânduiala și înfrumusețarea orașului. O terasă pe țărmul mării înaltă dă o frumoasă priveliște pe toată întinderea mării și, când luna e deasupra apei, ea aruncă un plein de lucire slabă, care plutește pe-o parte a apei. Restul rămâne în întuneric, și noaptea marea își merită numele ei de neagră.

Viața e scumpă aici, dar nu atât de exagerat de scumpă precum mi se descria,

mai ales de când s-au deschis câteva oteluri. La anul să știi că venim amândoi aici, căci băile de mare întăresc și grăbesc bătăile inimei. Cu toate că omul pare a întineri de ele, privirea mării liniștește, mai ales sufletele furtunoase.”

În finalul epistolei, Eminescu îi transmite Veronicăi Micle: „... Șed într-o mansardă și privirea mi-e deschisă din două părți asupra mării, pe care aș vrea să plutesc cu tine...”

Din scrisorile următoare, date 20 și 24 iunie, Eminescu notează că „pustietatea de prin prejur nu produce nimic. Neavând nici un râu și lipsită de ploaie recolta arăturilor e nulă, de aceea oamenii nici nu prea ară și se-ntemeiază mai mult pe creșterea de vite. Viața e monotonă și peste zi târgul pustiu”.

Pe lângă vizita la Constanța, poetul a mai avut o altă incidență sentimentală cu orașul de la mal de mare. Ca semn de prețuire, în februarie 1888, „primăria orașului Constanța, la conducerea căreia se afla primarul Koiciu, organizează un concert de binefacere, iar suma de 175 lei rezultată din vânzarea билетelor este expediată, prin intermediul primarului Hasnaș din Botoșani, pe adresa poetului bolnav”.

În 1934, este dezvelită statuia lui Eminescu, realizată de sculptorul Oscar Han. Aceasta a fost montată în apropiere de malul mării, pe Faleza Cazinoului din Constanța, așa cum și-a dorit-o chiar poetul, în minunata sa poezie „Mai am un singur dor”.

(continuare în nr. viitor)

Andreea Bușe

- **Constanța, Piața Independenței (1908)**
- **Constanța. Restaurantul Cazinoului și muzica militară (1925)**

(foto: din colecțiile Bibliotecii Județene „I.N. Roman” Constanța)

Recomandări din publicațiile periodice ale Bibliotecii:

ÎNSEMNĂRI DESPRE TĂTARI DIN PERVELIA (MOȘNENI)

Printre cele mai cunoscute publicații periodice care se află în colecțiile Bibliotecii Județene „Ioan. N. Roman” din Constanța, se numără și Revista Societății Culturale Dobrogene, „Analele Dobrogei”.

În primul număr al acestei publicații, apărut în anul 1920, învățătorul Ion Dumitrescu a publicat articolul „Însemnări despre tătarii din satul Pervelia (com. Tatlageac) Constanța”. Articolul, bogat în detalii despre toate aspectele vieții cotidiene a tătarilor, a fost rezultatul șederii lui Ion Dumitrescu în Pervelia (azi Moșneni, județul Constanța), în toamna anului 1919, cu prilejul înființării Școlii Românești din această localitate.

La începutul perioadei interbelice, în Pervelia locuiau 65 de familii de tătari și 5 familii de români. Tot în perioada interbelică, numele satului a fost schimbat din Pervelia, în Moșneni.

„O adunătură de case răzlețe și mici. Pomi nu sunt mai deloc. Doar ici colo câte un salcâm mai dă puțină umbră. Totul îți arată că ai de a face cu un popor de stepă”, așa descrie învățătorul Ion Dumitrescu, satul Pervelia anului 1919.

Casele tătarilor erau construite din piatră sau chirpici și aveau, de obicei, două camere: „Una, numită **ișcher-iui**, servește ca odaie de dormit, de primit etc., fiind cea mai curată și mai frumoasă împodobită; cealaltă, numită **aiat-iui**, sau tinda casei, servește pentru trebuințe casnice. (...) În casă, pe jos, sunt rogojini **casâr**, iar dacă Tătarul e mai bogat, așterne covoare **câlâm**, însă sub covoare se află tot rogojini. Pe lângă pereți se află saltele mici de paie **ot-mindâr**, iar deasupra lor altele de lână **giun-mindâr**, sau de fulgi de păsări **cuș-giun-mindâr**. De-alungul pereților, peste aceste saltele se înșiruie niște perne de perete **duoar-iaștâc**, de care te razimi, sau pe care stai, și sunt nelipsite din orice casă. De obicei în cameră se găsește și un scăunel **cursin**, întrebuițat numai pentru lampă, sau pentru tava cu mâncare. Pături n-au, căci dorm pe jos, pe rogojină. Pereții sunt împodobiți cu diferite țesături și mai ales cu batiste lucrate în culori vii și bătătoare la ochi, numite **cevrea**”.

O constatare foarte interesantă a învățătorului Ion Dumitrescu face referire la educația tătarilor dobrogeni:

„În satele tătărești eu cred că în totdeauna a existat școală în limba lor. Deduc aceasta din faptul că cea mai mare parte din locuitori știu să scire și să citească, chiar și bătrânii. Învățătorii lor au fost hogi, tocmiți și plătiți cu anul de locuitorii satului. Astăzi parte din ei sunt plătiți de Statul Român, însă cred că mai mult de jumătate din ei sunt plătiți tot de sate. Prin câte sate tătărești am umblat, eu n-am găsit să lipsească școala și hoguea”.

„Casă tătărească” - Sursa: A. Magrin, *Album de la Dobrudgea, 1898-1911*

Potrivit învățătorului Ion Dumitrescu, un tatar se simte onorat, ori de câte ori un musafir îi calcă pragul casei:

„Un tatar consideră o cinste faptul că cineva se duce să-i viziteze casa. El niciodată nu spune că te-ai dus să mănânci sau să dormi la el; el spune că **te-ai dus să bei apă din vasul lui**. (...) În tindă trebuie să te descâlți, căci Tătarii nu intră niciodată încălțați în casă. (...) Dacă esti un personaj însemnat, ți se oferă locul din spate, așa încât să fii cu fața spre ușă. Tătarii n-au paturi, nici scaune.

(...) Când intri în casă, bine înțeles că dai bună ziua, sau bună seara, după cum este vremea, la care ei îți răspund urându-ți bun venit. Obiceiul este însă ca, imediat ce te-ai așezat jos pe perină, turcește, ceremonia să se repete; însă de astă dată ei îți dau bună ziua, sau bună seara, urându-ți bun venit, la care tu trebuie să răspunzi”.

Relațiile dintre tătarii din Pervelia (și în general dintre tătarii dobrogeni) și români au fost mereu din cele mai bune. Acest aspect reiese și dintr-o întâmplare prin care a trecut învățătorul Ion Dumitrescu, în luna noiembrie a anului 1919:

„În a doua jumătate a lunii noiembrie 1919 eram așa de bolnav, încât zăceam în nesimțire. Multora dintre Tătari le părea rău, fiindcă știusem să le câștig simpatia. Mai ales învățătorul turc, care e în același timp și hogue la geamie, muiezin, fiind absolvent al seminarului musulman din Medgidia, mă vizita în fiecare zi. Odată, când deschid ochii, văd în capul meu pe hogue I. C. Îngânând ceva și alți tătari ascultând tăcuți. Îl întreb pe hogue ce spune? Și mi-a răspuns că zice o rugăciune de însănătoșire din Coran, pentru ca Alah să-mi ajute să mă fac sănătos”. Este știut faptul că, în Dobrogea, în decursul istoriei, sunt dese cazurile în care musulmanii au frecventat slujbele religioase ortodoxe, sau guvernatorii și primarii turci aprobau construcția de biserici creștine. La Cernavodă, preotul Dimitrie Chirescu predica și în limba turcă, la sfârșitul slujbelor, pentru musulmanii care luau parte la rugăciune.

Detalii despre multe alte aspecte din viața tătarilor dobrogeni la începutul secolului al XIX-lea, pot fi citite în materialul semnat de învățătorul Ion Dumitrescu.

Ionuț Druche

Recenzii:

DENIS DE ROUGEMONT – JURNALUL UNEI EPOCI

Gânditor elvețian, Denis de Rougemont (1906 - 1985) a întemeiat curentul personalist în filozofia europeană. La începutul carierei, editează volume importante de filologie (Kierkegaard, Barth, Berdiaeff, Ortega y Gaset). În anii '30, contribuie la editarea a două reviste care promovează grupările personaliste din care face parte, „Esprit” și „Ordre Nouveau”, semnând și articole în Nouvelle Revue Française”. Dintre lucrările publicate, enumerăm câteva: „Jurnalul unei epoci” (3 volume), București, Editura Humanitas, 2018; „Partea diavolului”, București, Editura Humanitas, 2006.

Între anii 1935 – 1936, a fost lector de literatură franceză la Universitatea din Frankfurt, perioadă în care a urmărit atent nazificarea Germaniei.

În perioada războiului, s-a refugiat în SUA, unde a lucrat la secția franceză a „Vocii Americii”, scriind totodată o altă operă importantă, „Partea diavolului” (1942).

Asupra volumului al doilea, despre perioada germană, ne vom opri în cele ce urmează, consemnând câteva aspecte.

Primul capitol, jurnalul propriu-zis, radiografiază cu minuțiozitate păreri despre regimul politic, văzut prin prisma diverselor clase sociale, ale tinerilor sau ale celor mai în vârstă, ale studenților, muncitorilor, comuniști, opozanți, ale vechilor combatanți ai regimului, ale părinților și copiilor.

Sunt apoi analizate economia, presa, compensațiile, filmele de propagandă, discursurile lui Hitler, biserica, deci aproape tot sistemul social, economic și politic.

Așadar, părerea **burghezilor** (profesori, medici, negustori, avocați, rentieri etc.): ... „este un bolșevism deghizat – zic ei – reformele sunt în favoarea muncitorilor și țăranilor, viața de familie e distrusă, religia denaturată, autoritatea părinților, subminată”, dar „bolșevismul brun este mai puțin îngrozitor decât cel roșu”. Când vine vorba de rezistență, toți se eschivează,

invocând diferite motive.

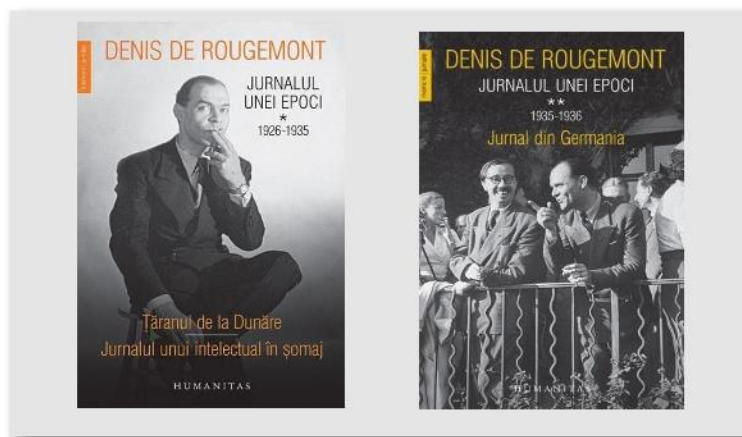
Părerea unui israelit: acesta, ca om cultivat, ca evreu liberal și burghez, vede hitlerismul ca pe o „absurditate totală”.

Studenții: numărul celor înscriși la limbi romanice este în cădere liberă; asociațiile studențești, dizolvate, respectul față de dascăli, diminuat până la batjocură.

Fiind întrebat unul dintre studenți dacă se gândește să facă ceva împotriva acestei stări de fapt, acesta nu a avut nici un răspuns.

Un comunist: „vrem de lucru și să avem ceașca de cafea cu lapte dimineața; dacă ne dă asta, Hitler sau altul, e suficient.” Despre programul lui Hitler: „este aproape ca al nostru, dar el a fost mai smecher.”

Părinți și copii: „viața de familie nu mai e posibilă cu sistemul acesta” – se plânge o doamnă, mamă a trei copii. „Seară de seară, doi dintre copiii mei sunt confiscați de Partid”.

Presa: plictisitoare pentru marele public.

Economia: mai puțini șomeri, deoarece majoritatea lucrează în fabrici de armament și la autostrăzi, cumpărăturile se fac pe baza unui sistem complicat de cartele; în magazine nimic în exces, doar ce se vinde în ziua respectivă.

Propaganda: explică mai ales ce îndatoriri extrem de raționale – în ochii teoreticienilor sistemului – pretinde de la cetățeni, noua ordine socială.

Compensații: „Stalin proclamă o religie a muncii, iar rușii sunt cei mai leneși oameni; Mussolini, „o religie a Imperiului, iar italienii abia dacă au fost vreodată o națiune”; Hitler – „o religie de Stat, iar nemții și-o însușesc anevoie, cu o pedanterie politică. Să nu cumva să ne apucăm, noi, să facem o religie a Libertății! Ar fi semnul că i-am pierdut gustul, ca și uzanța ei firească, spontană.”

Lozinci: „Onoare, pace și libertate în lucru. Comunitate, egalitate și pâine pentru popor” – adică mai pe înțelesul oamenilor: „Libertate = reînarmare; Pace = Auschluss fără opoziția Franței; Onoare = dispreț pentru orice tratat. Iar ce i se hărăzește poporului – ce i se dă – este dreptul de a se hrăni, dar prost; să muncească pe rupe, dar pentru un salariu mic și să nu gândească mai mult decât vecinul care e mult prea prudent ca să gândească. Program comunist atenuat.”

Încheiem această scurtă trecere în revistă al celui de-al doilea volum al „Jurnalului unei epoci” cu o apreciere a lui Eugene Ionesco: „Gândirea lui Denis de Rougemont este globală, se regăsește la toate nivelurile, este totală, fără a fi totalitară; nu e dogmatică, (...) oferă chei și metode pentru gândirea personală, fiind capabilă să răspundă problemelor de azi. Dacă tinerii noștri gânditori, aflați în impas cogitativ, au nevoie de o direcție, le pot găsi, spre marea lor folos, la acest autor.”

Gelu Culicea

DIGITIZAREA PATRIMONIULUI CULTURAL: PROBLEMATICĂ, MANAGEMENT, ETICĂ

Digitizarea patrimoniului cultural este un domeniu complex, vast, dinamic, interdisciplinar. Rigorile actuale fac imposibil de imaginat un astfel de demers fără cumularea de competențe din cel puțin trei domenii esențiale: managementul informației, managementul tehnic (IT) și, desigur, managementul de proiect. Bibliotecari, info-documentariști, muzeografi, conservatori, restauratori, experți IT&C, specialiști în managementul de proiect formează, de regulă, echipe interdisciplinare care cumulează expertiza necesară abordării cu succes a unui proiect modern de digitizare a patrimoniului cultural.

(continuare din nr. trecut)

Bibliotecile și instituțiile info-documentare dețin competențele pentru patru din cele opt tipuri de regăsiri, iar acestea au fost sau fost subliniate în enumerarea anterioară. Procesul (laborios) de transformare din informație digitizată în informație digitalizată asigură căutările în textul integral (a cincea căutare din listă), iar celelalte trei tipuri de căutare enumerate (de tip Google, în limbaj natural sau cu comenzi vocale) țin de evoluția tehnologiilor actuale, de perfecționarea algoritmilor existenți.

În mod vădit, bibliotecile și instituțiile info-documentare, prin expertiza lor specifică în elaborarea și operaționalizarea strategiilor de regăsire a informației, sunt parteneri esențiali, de neînlocuit într-un proiect complex de digitizare a patrimoniului cultural.

Aspecte etice

În proiectele de digitizare/digitalizare (voi păstra doar termenul digitizare în continuarea expunerii, pentru că este termenul mai larg care include digitalizarea), așadar, în proiectele de digitizare a patrimoniului cultural intervine, de multe ori implicit, o dimensiune rar abordată sau detaliată, și anume dimensiunea etică.

Încă dintru-nceputul proiectului, în etapa de selecție și interpretare a patrimoniului cultural supus digitizării, intervin considerentele cu aspect etic. Diferite comunități pot avea vederi, atitudini, sensibilități diferite, raportat la entități sau evenimente culturale care au marcat istoria respectivei comunități. Unele diferențe de percepție pot fi doar conjuncturale, de moment, altele pot fi hiatusuri pe termen lung. Așadar, selecția materialelor care urmează a fi digitizate implică, în mod necesar, conștientizarea acestor diferențe de percepție și nu selecție cu criterii tacite, implicite, nesupuse unei validări cu dimensiune etică.

Dacă unele criterii sunt obiectivate prin însăși natura lor, așa cum sunt gradul de autenticitate, înțietate, originalitate, alte criterii ce stau la baza deciziilor de selecție a materialelor supuse digitizării, reînțoarcerii la cultură (în accepțiunea anterior amintită) pot fi supuse unui grad de subiectivitate mai mult sau mai puțin conturat, conștientizat.

Proiectele de digitizare de mari dimensiuni sunt proiecte guvernamentale care în mod implacabil funcționează în conformitate cu cerințele locale/naționale guvernamentale oficiale. Publicarea unor informații poate afecta imaginea comunității (ex: conflicte armate, colonizări, deportări, atrocități) și pot afecta destinatarul procesului.

Debutul procesului, și anume selecția, ridică astfel de probleme etice, profesionale. Iar dilemele nu sunt unele strict teoretice, de laborator, ci unele cu repercusiuni directe, imediate în percepția globală a proiectului și, implicit, în evaluarea impactului și a reușitei acestuia. Platformele de tip „social media” oferă o reacție, dacă nu chiar o presiune, imediată, directă, cu impact în proces și în percepția globală a proiectului, a calității sale. De aici, responsabilități și probleme etice de un alt tip, pentru gestionarea/moderarea reacțiilor, a comentariilor, pentru filtrarea manifestărilor limitate, agresive.

Dacă în cele de mai sus am luat notă de două zone ce ridică o problemă etică de tip etic, și anume selecția materialelor (a priori) și gestionarea reacțiilor (a posteriori), o altă zonă cu problemă etică ține de interiorul proiectului, de zona sa „tehnică”. Ne referim la zona de descriere a materialelor, la metadatele utilizate în proiect. Structurile de metadate tind să absoarbă moștenirea culturală a comunităților locale, în paradigme occidentale (*western world cultural patterns*).

Descrierea fidelă a structurilor și paradigmele culturale locale (indigene) necesită deschidere, efort, resurse, cercetări. Din acest motiv este încurajată participarea membrilor unor astfel de comunități în proces ca parteneri egali.

Departa de a fi un demers pur teoretic, dar, da! de multe ori multe ori un demers implicit, etica profesională a digitizării este una ce poate contura și chiar defini în mod esențial proiectul însuși, motiv pentru care am ținut să-i fie alocată această secțiune care doar punctează cele trei zone cu implicații etice care intervin în derularea proiectelor de digitizare a patrimoniului cultural.

Concluzii

În concluzie... de ce digitizăm? Ca un simplu reflex nostalgic al trecutului?

O primă motivație a digitizării este rolul său intrinsec, de sine stătător și anume conservarea, prezervarea unor valori culturale perisabile. În lumea fizică, acestea se dezintegrează, sunt supuse transformării, coroziunii și, în final, dispariției. Tot ceea ce este compus se descompune, spunea un

înțelept oriental. Digitizarea, ca fenomen real cu încărcătură magică, stopează acest proces. Fixează pentru eternitate o informație ce devine perenă și care altfel era disponibilă în mod natural pe un suport volatil.

Dincolo de acest rol tehnic, neutru, am putea spune, al digitizării, ne punem din nou, cu obstinație, aceeași întrebare. De ce ar fi necesară fixarea, păstrarea nesfârșita a acestei informații a trecutului, a patrimoniului cultural local? Este cumva o tentativă de legitimare, un reflex provincial, o mândrie subiectivă a unor culturi neglijate de marele succes al universalității? Globalizarea, este o realitate fie că vrem sau nu vrem. Este relevantă digitizarea patrimoniului cultural local într-un astfel de context global?

Problematice de mai sus ne duc cu gândul la Sf. Augustin care spunea că „există în noi ceva mai adânc decât noi înșine”. Prin sondarea, introspecția profundă, esențială, ontică în propriile valori, o cultură ajunge în mod implacabil la esență. La un mod esențial de raportare la realitate, la Univers și universal, la arhetipuri creatoare și la axiologii.

Condiția umană a finitudinii existenței, simultan cu nostalgia și

năzuința infinității, eternității, a nemuririi, sunt trăiri universale. Sunt teme ale oricărei culturi, ale oricărei raportări la esență, sunt așa cum spunea Eliade „constitutive conștiinței de sine”. Când apare conștiința de sine, aceasta se naște într-un astfel de context, nu liberă de determinări.

Orice cultură veritabilă se confruntă cu aceeași problematică a esenței. Procesul creator este legitimat și valoros prin însăși tema abordată, universală, arhetipală, ontică. Frumusețea, splendoarea, magnificența stau în diversitatea imaginativă în infinitele modele propuse în... patrimoniul cultural al oricărei comunități.

Păstrarea identității în procesul de globalizare presupune punerea în circulație a informației consistente, relevante, perene, universale prin tematica sa și reprezintă în ultimă instanță o datorie culturală și morală. Acest demers, încadrat într-un astfel de context este adevărata dimensiune a digitizării patrimoniului cultural...

Daniel Marinescu
IME România

ASPECTE PRIVIND CLASAREA, EVALUAREA ȘI CONSERVAREA COLECȚIEI DE CARTE VECHĂ ROMÂNEASCĂ DIN BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „IOAN N. ROMAN” CONSTANȚA

Zestrea culturii scrise a poporului român este impresionantă atât sub aspect valoric, cât și cantitativ. Până în urmă cu circa un secol și jumătate, cartea manuscrisă ori tipărită, a fost cel mai prețuit și mai respectat instrument de cultură pentru toți românii. În epoca veche, când apare, în proporție covârșitoare, în sfera culturii și preocupărilor ecleziastice, cartea este privită, de cele mai multe ori, ca un obiect sacru, devenind unul dintre cele mai valoroase odoare bisericești.

Inițiativa bibliotecii „Ioan N. Roman” din Constanța de a declanșa procedura de evaluare și expertizare a cărților vechi, susceptibile de a fi bunuri

de patrimoniu, transmite un semnal pozitiv pentru evoluția acestui proces, instituția fiind una de referință nu doar în zona Dobrogei, ci și în plan național.

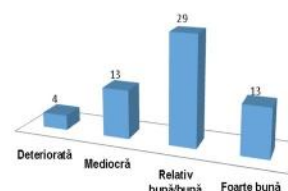
(continuare din nr. trecut)

Din cele 59 de cărți expertizate, 4 volume sunt deteriorate și necesită o restaurare urgentă la nivelul legăturii. La nivel papetar, prezintă urme de atac fungic și xilofag, foi casante, restaurări diletante și inestetice. Majoritatea documentelor din colecție necesită operațiuni mai mici sau mai mari de conservare preventivă sau restaurare, suportul papetar având puncte de foxing,

marginii tocite și halouri de umezeală.

Diagrama nr. 1

Nivelul de conservare a bunurilor

Tematic, predomină cartea religioasă, un număr de 37 de documente fiind intitulate *Evangheliile, Liturghii, Apostol, Ceaslov, Biblie, Molitvenic* etc. Cărțile au servit culturii

creștin ortodox sau catolic și au avut o mare circulație în biserici și mănăstiri, fiind supuse unui proces continuu de uzură umană, cu intense urme de ceară pe suportul papetar.

Politica de conservare trebuie să fie parte componentă a strategiei globale de gestionare a fondurilor în bibliotecă. Ori, conservarea, ca și restaurarea, au fost și au rămas cenușărele activității de bibliotecă sau muzeale.

În bibliotecă, se impun reguli privind depozitarea și manevrarea documentelor vechi. În această privință, este necesar ca biblioteca să aibă personal de specialitate, un conservator care să elaboreze un regulament de conservare, să propună un plan de conservare preventivă și aplicativă, care să stopeze avansarea degradărilor, până la o restaurare a acestora. În primul rând, trebuie asigurat cadrul logistic adecvat pentru conservare: înzestrarea depozitului cu echipamente tehnice, aparate de măsură sau de control al ambientului, al luminii, al poluării aerului, detectori pentru foc, apă sau efracție etc. Umiditatea aerului și temperatura trebuie urmărite zilnic de conservator sau de bibliotecarul responsabil, care trebuie să întocmească o diagramă cu indicatori și să ia măsurile necesare în caz de depășire a valorilor de referință.

În cazul avut în vedere, depozitarea colecției de carte veche este comună cu Depozitul General al Sălii de Lectură, cărțile fiind păstrate în fișete metalice și cutii din carton neacid. Maniera de păstrare a mai multor cărți în aceeași cutie nu este conformă cu regulile de conservare. Suprapunerea documentelor în cutie, fără să existe o evaluare a riscului de contaminare, poate duce la o avansare a degradării la nivelul legăturii și a suportului papetar. Se impune ca documentele să fie conservate în cutii individuale, iar cele restaurate să fie depozitate separat de cele degradate, precum și de fluxul documentelor noi; totodată, trebuie precizată responsabilitatea gestiunii și cine are acces la documente.

Biblioteca a avut un *laborator de conservare și patologie a cărții*, înființat în anul 1973, care a funcționat până în anul 2005, când a fost desființat. În laborator, s-au restaurat cărți moderne, dar și cărți vechi, atât

suportul papetar, cât și legătura. În privința legăturii, intervențiile au fost brutale, fără să se păstreze elementele originale, copertele fiind din carton și pânză, de factură modernă. În privința suportului papetar, au fost respectate în mare parte procedurile și tehnicile de restaurare. Se știe că politicile de conservare preventivă sau de restaurare aplicată trebuie axate pe diminuarea intervențiilor asupra obiectului și salvarea elementelor de originalitate.

Din analizarea documentelor restaurate, constatăm că tocmai acest aspect a fost neglijat, intervențiile fiind uneori brutale și neconforme.

Pentru toate cele trei criterii generale, normele metodologice prevăd acordarea unui punctaj între 1-100 de puncte, pentru a fi propuse în cele două categorii, fiind obligatorie cumularea a minim 150 de puncte.

Anul de achiziție a documentelor, reflectat în Registrul Inventar

Cele mai multe achiziții de documente au fost făcute în perioada 1962 - 1972, când Biblioteca Județeană „Ioan. N. Roman” din Constanța s-a îmbogățit cu 52 de volume românești, vechi și rare. Documentele păstrează, pe forzașul din spate, ștampila *ex libris* a anticariatelor de la care s-au achiziționat, precum și prețul consemnat cu pixul, majoritatea provenind de la anticariatele nr. 1, 4 și 7 din București și doar câteva de la anticariatul din Constanța. După 1990, politica de achiziție a acestor documente a fost neunitară, biblioteca având deseori un buget prea mic, orientat cu prioritate spre achiziția de carte curentă. Ca urmare, în ultimii 28 de ani, au fost cumpărate doar 11 volume de carte veche românească, în valoare de 7.800 de lei.

La stabilirea valorii istorice s-au avut în vedere caracteristicile referitoare la *titlul propriu-zis și la ediția* publicației înregistrate, la detalii din istoricul bibliografic al publicației cunoscute și accesibile, la comentariile referitoare la *datele de publicare și difuzare* sau la diferențele *cantitative* existente între edițiile cărții. La acest criteriu este necesară indicarea referințelor bibliografice (B.R.V sau alte contribuții), cu indicarea paginii și a numărului de ordine. În documentele din colecția

de caz, au fost identificate cinci cărți tipărite în limba latină, la Cluj și la Sibiu în perioada 1793 - 1821, ce prezintă particularitatea de a nu fi descrise în *Bibliografia Românească Veche*. De exemplu: *Statuta jurium municipalium saxonum in Transylvania*, semnată de Mathias Fronius, tipărită în anul 1815 la Cluj, este o carte relativ rară, din categoria *Fond* și întâlnită mai frecvent în biblioteci și muzee din Transilvania, însă rareori în colecțiile celorlalte provincii istorice. Importanța acesteia constă în valoarea istoric-documentară, îndeosebi pentru Transilvania.

Colecția cuprinde cărți care au o valoare memorială, prin însemnări manuscrise, sau prin semne de proprietate de tip *ex libris*, oferind informații prețioase despre proprietari sau despre circulația cărții în timp. Unele exemplare au aparținut unor personalități care și-au lăsat amprenta pe carte printr-o însemnare sau semnătură olografă.

Autorul, atelierul sau tipografia sunt elemente importante în expertizarea documentelor și pot da o semnificație deosebită acestora. Majoritatea cărților provin din tipografiile ale Țării Românești. Redăm mai jos o situație a documentelor tipărite în tipografiile celor trei țări românești: Moldova, Muntenia și Transilvania.

Ponderea tipăriturilor pe zone geografice din Țările Române

Din colecția constănțeană, cele mai multe tipărituri provin din: Muntenia (București, Târgoviște, Râmnic, Buzău), pe locul al doilea situându-se Transilvania (Alba Iulia, Blaj, Sibiu, Cluj) iar pe ultimul loc, cele din Moldova (Iași, Neamț). Acestora li se adaugă 9 tipărituri realizate la Privilegiata Tipografie a Universității Ungurești din Buda, precum și 2 volume tipărite la Viena și Sankt Petersburg.

Pentru tiparul românesc sunt reprezentative următoarele patru lucrări clasate în categoria *Tezaur*:

Noul Testament de la Bălgrad (Alba -Iulia), apărut la 1648, este o carte rară, cu o vechime de 370 de ani. Cuprinde prima traducere integrală în limba română a *Noului Testament*, fiind tipărită sub patronajul și cheltuiala Principelui Transilvaniei,

Gheorghe Rakoczy. De traducerea textelor din grecește în românește și de supravegherea tipăririi cărții s-a ocupat Mitropolitul Ardealului, Simion Ștefan. Exemplarul este restaurat și are valoare artistică, prezentând ornamente sub formă de frontispicii florale, inițiale ornate și vignete finale.

Îndreptarea legii, cunoscută și sub denumirea *Pravila* lui Matei Basarab, este o culegere de legi tipărită în 1652, la Târgoviște, sub directa îndrumare a domnitorului Matei Basarab. Este considerată un adevărat îndreptar de credință și, totodată, datorită conținutului ei dogmatic și cultic, un mijloc de apărare a ortodoxiei împotriva influențelor calvine și catolice. Lucrarea este unul dintre cele mai valoroase monumente ale umanismului și artei grafice românești, atât prin stilul îngrijit, cât și prin mulțimea inițialelor ornate, frontispiciilor fastuoase, gravurilor alese etc. Legătura este cea originală, copertele în scoarțe de lemn, învelite în piele și decorate cu imprimeuri florale, iar la cotor, cu nervuri profilate. Deși starea de conservare este mediocră, necesitând restaurarea legăturii și a suportului papetar, din considerentele de mai sus a fost propusă în categoria Tezaur. *Evangelia de la București*, tipărită sub patronajul și cu cheltuiala domnitorului Țării Românești, Șerban Cantacuzino, la tipografia Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, de către ieromonahii Chiriac și Gherbest Damaschin și date în daru pre la toate bisericile țării noastre, este reprezentată de un exemplar al ediției cu inițialele ornate în roșu. Exemplarul este incomplet, fără pagina de titlu, iar legătura este cea originală, copertile fiind bine conservate și cu cheutori metalice. Suportul papetar prezintă degradări ce impun o intervenție urgentă de conservare preventivă. Lucrarea este inclusă în categoria Tezaur datorită vechimii, unicității, valorii și semnificației ca bun de patrimoniu autentic în spațiul românesc.

O altă carte veche, propusă în categoria Tezaur, este *Gramatica rumânească* a lui Radu Tempea, tipărită la Sibiu, în 1797. În comparație cu cele trei cărți descrise mai sus, lucrarea are o vechime de 221 de ani și este reprezentativă pentru tiparul românesc

de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și pentru istoria învățământului românesc. Incluziunea acestui bun istoric-documentar în categoria Tezaur se justifică prin următoarele considerente: este o piesă rară, din care nu se cunosc prea multe exemplare păstrate. Fiind vorba de un manual, tirajul acestuia a cunoscut o utilizare intensă, iar edițiile ulterioare au diminuat preocuparea pentru păstrarea exemplarelor uzate. Este una dintre primele gramatici românești, realizate în spirit științific, de către o personalitate marcantă a vieții culturale românești din Transilvania, imprimată la tipografia lui Petru Bart, care deținea privilegiul imperial de a tipări cărți pentru ortodocșii transilvăneni. Manualul are și o reală valoare memorială dată de însemnările redactate pe marginea filelor de către elevii care au învățat pe acest exemplar, la începutul secolului al XIX-lea.

Un aspect important de menționat, când discutăm despre etapele procesului de clasare a cărților vechi, este evaluarea acestor bunuri. O problemă spinosă și intens discutată în literatura de specialitate a fost: *cine are dreptul să facă această evaluare*. Problema de fond este lipsa evaluatorilor atestați de Ministerul Culturii pentru domeniul carte veche și manuscris. În prezent, evaluarea se face la momentul clasării, de către expertul acreditat, pe rațiuni subiective, asta în cazul în care bunurile nu au fost deja evaluate de un evaluator acreditat. Evaluarea acestor bunuri, criteriile de evaluare, modelul folosit în practica curentă, problemele și soluțiile oferite trebuie analizate cu mare strictețe, pentru a vedea dacă există o colaborare între experți și dacă practica de evaluare este cât de cât unitară.

În studiul dat, bunurile aveau valoarea de achiziție, care nu mai corespunde realității. Astfel, s-a procedat la o reevaluare a documentelor, pentru a corespunde valorilor actuale, cu excepția celor achiziționate în ultimii 10 ani.

Ultima etapă a procesului de clasare a cărților de patrimoniu constă în evaluarea acestora, în baza unor criterii comparative practicate de diferiți evaluatori acreditați. În condițiile lipsei acute de astfel de evaluatori atestați, coroborată cu slaba sau absența interconectării informaționale a celor

activi, evaluarea de tip unitar bazată pe modele ale practicii curente, rămâne, cel puțin deocamdată, un deziderat.

Concluzii:

Procesul de clasare desfășurat la Biblioteca Județeană „Ioan. N. Roman din Constanța” a presupus documentarea și expertizarea a 59 de cărți vechi românești din intervalul 1648 – 1830, fiind propuse pentru clasare, în categoria Tezaur, 4 titluri și în Fond, 55 de titluri.

Documentele expertizate și clasate vor intra în circuitul național și internațional și, după aprobarea Ministerului Culturii, vor fi în baza de date on-line a Institutului Național al Patrimoniului, fiind accesibile oricărui utilizator.

Documentele clasate obțin un regim special, fiind incluse în categoria *bunuri de patrimoniu*, instituția având obligația să le conserve și să le restaureze cu prioritate.

Din anul 1998 și până în prezent, au fost clasate, în întreaga țară, doar 1.787 de documente din categoria *carte veche românească și străină, manuscrise*. Dintre acestea, 830 sunt incluse în categoria Tezaur și 957 în categoria Fond. Din totalul de biblioteci publice, registrul indică un număr redus de documente clasate. Raportat la multitudinea documentelor din colecțiile instituțiilor publice, remarcăm lipsa de preocupare a proprietarilor și existența unor sincope administrative și financiare.

Dintre toate instituțiile publice de cultură din România, bibliotecile publice sunt pe ultimul loc în ceea ce privește clasarea cărții de patrimoniu.

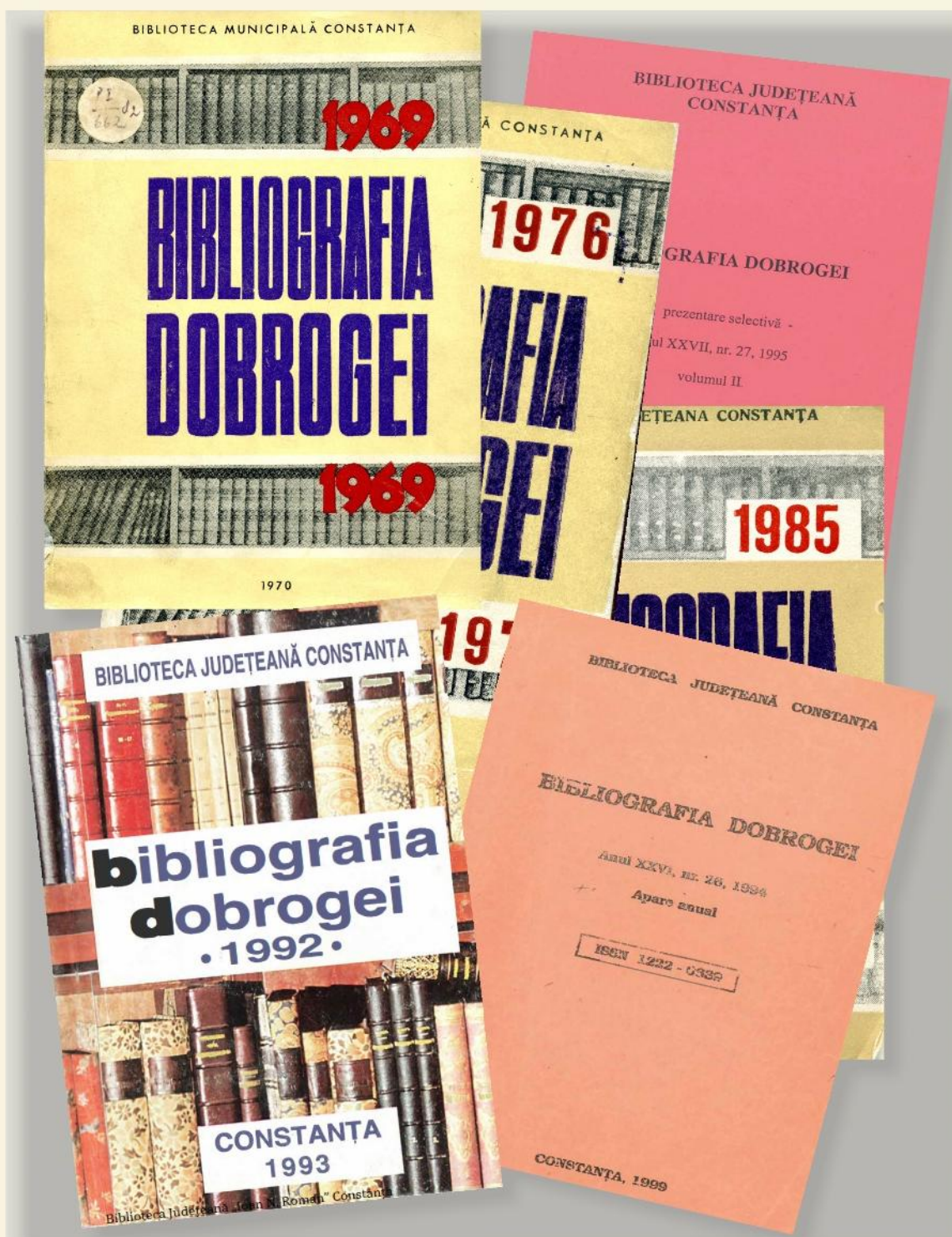
Doar o parte insignifiantă a colecțiilor de carte veche și manuscrise deținute de bibliotecile din România este evaluată și expertizată în conformitate cu prevederile legale.

Bibliotecile sunt depășite atât de muzee, cât și de alte instituții culturale și religioase, care au un avans considerabil în această privință.

Clasarea cărților vechi românești din cadrul Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” din Constanța a fost un factor important în protejarea, conservarea și valorificarea acestora în patrimoniul național.

Ion Volcu

*Incursiune digitală în Bibliografia Dobrogei (1969 - 1995):
Anuarele bibliografice, elaborate în cadrul serviciului bibliografic al bibliotecii, sunt disponibile
online, pe site-ul Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” Constanța.*

BIBLION

ISSN 1221 - 8855

Revista Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” Constanța

Redactori: CORINA APOSTOLEANU, AIDA POPOVICI,
ȘTEFAN PLEȘOIANU